

POLSKI SEKTOR TRZODOWY W KONTEKŚCIE GLOBALNYM

Zbigniew Gołaś, Magdalena Kozera

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. W artykule omówiono analizę zmian w światowym sektorze żywności, w szczególności poziom i dynamikę produkcji mięsa wieprzowego. Opisano również niską pozycję polskiej produkcji tego mięsa wśród krajów producenckich i konkurencyjność producentów taniej wieprzowiny spoza Europy.

Słowa kluczowe: globalizacja rynków światowych, produkcja zwierzęca, światowy rynek trzody, polski rynek trzody, konkurencyjność rynkowa

WSTĘP

Procesy globalizacji rynków zachodzące na świecie stanowią w wymiarze ekonomiczno-społecznym odzwierciedlenie zagęszczania się sieci różnorodnych powiązań i współzależności między gospodarkami poszczególnych państw, a także pomiędzy całymi blokami gospodarczymi. Przyspieszone tempo powstawania tych związków oznacza konieczność dostosowywania lub przeorientowania dotychczasowej polityki gospodarczej zgodnie z regułami funkcjonowania i rozwoju gospodarki światowej. W praktyce wymusza to akceptowanie tendencji rozwojowych handlu światowego i międzynarodowego rynku kapitałowego, będących pod silnym wpływem ekspansji korporacji wielonarodowych oraz formułujących się regionalnych bloków współpracy gospodarczej [Hunek 1997].

Dynamizm zjawiska i nieuchronność jego oddziaływania na warunki funkcjonowania polskiej gospodarki powoduje konieczność obserwacji i analizy procesów globalizacyjnych. Ten problem jest szczególnie istotny dla branż o mniejszej elastyczności dostosowań, do których niewątpliwie należy zaliczyć rolnictwo i rynki surowcowe produk-

tów rolnych. Istotne znaczenie i potencjał hodowli trzody chlewnej w polskiej produkcji rolnej uzasadnia podjęcie próby oglądu sytuacji na światowym rynku wieprzowiny oraz zarysowania aktualnej sytuacji sektora trzodowego w szeroko pojętym kontekście globalnej konkurencyjności. Zagadnienie to wydaje się być szczególnie interesujące ze względu na dotychczasową pozycję Polski jako znaczącego producenta mięsa wieprzowego, a także z tytułu narastającego współzawodniczenia o korzystne miejsce w rankingu państw eksporterów gospodarek z innych regionów świata.

Celem artykułu jest prezentacja poziomu i dynamiki zmian światowej produkcji trzody chlewnej oraz próba określenia miejsca Polski na światowym rynku mięsa wieprzowego.

MATERIAŁ I METODA

W artykule podjęto wątek dynamicznego rozwoju sektora trzodowego na świecie, który w obliczu powracających i rozszerzających się epidemii związanych z produkcją bydła (BSE) oraz drobiu (ptasia grypa) nabral szczególne znaczenia jako podstawowe źródło białka zwierzęcego i wielu składników mineralnych, niezbędnych w żywieniu człowieka. Dokonano syntetycznej prezentacji wyników badań związanych z rozwojem produkcji trzody chlewnej na świecie i na tym tle przedstawiono sytuację Polski jako znaczącego producenta i konsumenta wieprzowiny. W badaniach wykorzystano dane statystyczne, obrazujące światowy poziom i zmiany produkcji żywca rzeźnego. Dla potrzeb analiz wykorzystano raporty OECD i USDA [Livestock... 2003], informacje Komisji Europejskiej oraz dane roczników statystycznych rolnictwa w kraju i na świecie (Agriculture Statistical Yearbook, Rocznik Statystyczny Rolnictwa GUS). Wyniki badań opisowych zaprezentowano w oparciu o metodę zestawień tabelarycznych.

WYNIKI BADAŃ

Światowe zasoby żywca wieprzowego

Relatywna przystępność ekonomiczna i łatwość produkcji trzody powodują, że wieprzowina nie traci swego znaczenia dla gospodarki człowieka, a nawet je zyskuje, zwłaszcza w krajach rozwijających się. Jednak niezależnie od miejsca produkcji głównym kierunkiem chowu zwierząt pozostaje niezmiennie uzyskiwanie mięsa, które bez dalszego przerobu może być skierowane na cele kulinarne (konsumowane). O popularności produkcji świń świadczą między innymi dane dotyczące liczebności tego gatunku wśród innych zwierząt rzeźnych. Światowe zasoby są szacowane na około: 13 mld sztuk drobiu, 1,35 mld sztuk bydła, 1,06 mld owiec, 0,74 mld kóz oraz ponad 0,9 mld sztuk trzody. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono w tabeli 1, obrazującej pogłowie zwierząt oraz produkcję mięsa na świecie z podziałem na gatunki i kontynenty. Z danych tych wynika, że w okresie 1991-2001 znacząco zmniejszyła się liczba owiec (o ponad 11%), wzrosła natomiast populacja bydła, trzody (o około 5%) oraz kóz (o ponad 25%). W układzie geograficznym zmiany te można różnie scharakteryzować, generalnie jednak wskazują one na ogólnoświatowy wzrost znaczenia chowu trzody chlewnej, a także na wyraźne zwiększenie liczby zwierząt na kontynencie afrykańskim.

Tabela 1. Liczba zwierząt i produkcja mięsa w świecie*
 Table 1. The number of livestock and meat production in the world*

Wyszczególnienie Specification	Rok Year	Świat World	Europa – Europe		Rosja Russia	Płn. i centralna Ameryka North and central America		Połudn. Ameryka South America	Afryka Africa	Azja Asia	Oceania
				w tym: UE-15 of which: EU-15			w tym: USA of which: ESA				
Liczba zwierząt (tys. sztuk) – Number of animal (thous. pcs)											
Bydło Cattle	1991	1 296 595		90 389		159 686	96 393	277 032	188 342		32 462
	2001	1 351 792	143 858	81 415	27 300	160 676	97 277	308 569	230 047	470 920	37 722
Owce Sheep	1991	1 183 972		116 162		19 012	11 174	103 488	205 766		218 407
	2001	1 056 184	144 812	106 966	14 000	15 327	6 965	75 312	250 147	406 584	164 001
Kozy Goats	1991	590 539		12 524		15 046	1 830	22 678	175 977		1 494
	2001	738 249	17 904	11 877	1 700	13 688	1 350	22 148	218 625	465 198	684
Trzoda Pig	1991	866 190		116 785		87 394	54 416	53 384	16 645		4 603
	2001	922 929	194 153	121 825	15 700	97 445	59 138	55 399	18 467	552 372	5 094
Produkcja mięsa (tys. ton) – Meat production (thous. ton)											
Ogółem Total	1991	183 836		33 284		36 807	29 554	16 610	8 946		4 507
	2001	236 541	51 446	35 863	4 518	48 479	37 741	25 394	11 239	94 698	5 286
Bydło Cattle	1991	53 896		9 389		13 156	10 534	9 598	3 475		2 321
	2001	56 647	11 695	7 454	1 916	15 233	11 980	11 813	4 064	11 188	2 654
Owce i kozy Sheep and goats	1991	9 878		1 234		257	165	362	1 582		1 243
	2001	11 291	1 390	1 034	124	207	103	331	2 027	6 101	1 236
Trzoda Pig	1991	70 908		15 096		9 434	7 256	1 992	585		401
	2001	91 188	25 049	17 544	1 620	11 967	8 690	3 130	605	49 938	499
Drób Poultry	1991	43 139		6 734		13 561	11 324	4 468	2 069		491
	2001	69 947	12 093	8 852	778	20 731	16 748	9 913	3 046	23 337	827

* Europa bez Rosji, Azja bez krajów WNP.

Źródło: Agriculture Statistical... [2003].

* Europe without Russia, Asia without countries of former USSR.

Source: Agriculture Statistical... [2003].

Przedstawione dane statystyczne określają również geograficzne zróżnicowanie liczebności i struktury inwentarza. Z danych tych wynika, że w 2001 roku ponad 55% bydła było skoncentrowane w Azji (34,8%) i Ameryce Południowej (22,8%), ponad 62% owiec – na obszarze Azji (38,5%) i Afryki (23,7%), a aż 63% światowej liczby kóz przypadała na kraje azjatyckie. Azja jest również tym kontynentem, na którym skoncentrowana jest największa liczba trzody chlewnej (59,9%). Zwierzęta te mają również relatywnie duże znaczenie w krajach UE (21,%). Łącznie, na kontynencie azjatyckim i europejskim jest rozmieszczone ponad 80% światowej populacji trzody chlewnej.

Przestrzenne zróżnicowanie hodowli zwierząt rzeźnych i dynamika zmian głównych producentów wpływa na terytorialne zmiany światowej produkcji mięsa. W świetle danych statystycznych światowa produkcja mięsa zwiększyła się w ostatnim półwieczu niemal pięciokrotnie, a w samym tylko okresie 1991-2001 – o blisko 30%. Tak duże tempo wzrostu ma swoje źródła przede wszystkim w ponad 60-procentowej skali wzrostu produkcji drobiu (z 43 139 do blisko 70 000 tys. ton) oraz blisko 30-procentowym wzroście produkcji żywca wieprzowego (z około 71 000 do ponad 91 000 tys. ton) i wiąże się z relatywnie słabszym tempem przyrostu produkcji pozostałych gatunków mięsa, zwłaszcza wołowiny. Przedstawione tendencje rozwojowe skutkują zmianami w światowej strukturze produkcji mięsa. W analizowanym okresie zmniejszył się udział wołowiny (z 29,3 do 23,9%) oraz baraniny i mięsa koziego (z 5,4 do 4,8%), dynamicznie zwiększył się udział drobiu (z 23,5 do blisko 30%), a zmianom tym odpowiadała stabilna i jednocześnie najwyższa ranga wieprzowiny, określona przez blisko 40-procentowy udział w światowej produkcji mięsa.

Światowy rynek trzody jest przede wszystkim zdominowany przez producentów azjatyckich (54,8% produkcji) oraz rolników europejskich (27,5%). Bardziej szczegółowych informacji na temat tego rynku dostarcza analiza danych zawartych w tabeli 2. Z danych tych wynika, że światową produkcję i konsumpcję wieprzowiny kształtuje 25 krajów (w tym EU-15), które wytwarzają i konsumują ponad 95% tego gatunku mięsa (2003 r.). Wśród nich pierwszorzędne znaczenie mają Chiny, na które przypada ponad 50% światowej produkcji i konsumpcji oraz USA i kraje Unii Europejskiej, dla których analogiczne wskaźniki wynoszą odpowiednio 20 i 10%. Z danych zawartych w tabeli 2 wynika również, że w latach 1999-2003 globalna produkcja wieprzowiny wzrosła o 6,7%, a jej konsumpcja o 6,1%. Skala tych zmian była jednak silnie zróżnicowana między analizowanymi krajami. Z punktu widzenia zmian w produkcji wieprzowiny można wyróżnić tutaj cztery grupy krajów. Pierwszą z nich tworzą EU-15 i Japonia, w odniesieniu do których można mówić o względnie stabilnym poziomie produkcji.

Drugą grupę reprezentują kraje o najwyższej dynamice wzrostu, wśród których wymienić należy: Brazylię (+41,7%), Kanadę (+23,2%), Koreę Płd. (+21,4%) oraz Filipiny (+17,7%). Również progresywnie rozwijała się produkcja trzody w pozostałych krajach wyszczególnionych w tabeli. Dynamika wzrostu była w nich jednak, w stosunku do grupy drugiej, słabsza i wynosiła odpowiednio: Filipiny (+17,7%), Rosja (+14,4%), Meksyk (+10,7%), Chiny (+10,1%).

Wyraźne przestrzenne zróżnicowanie dynamiki zmian w latach 1999-2003 jest także zauważalne w konsumpcji wieprzowiny. Analiza danych uzasadnia w tym przypadku wyodrębnienie trzech grup krajów. Pierwszą z nich tworzą Korea Południowa (+27,5%) oraz Japonia (+21,6%), tj. kraje o najsilniejszym wzroście konsumpcji tego gatunku mięsa. Do drugiej grupy można zaliczyć kraje, w których konsumpcja wieprzowiny również wzrosła, ale w relatywnie mniejszym stopniu (Filipiny (+15,8%), Rosja (+14,6%), Polska (+10,5%), Chiny (+9,6%), Brazylia (+7,6%)). Ostatnią grupę tworzą kraje Unii Europejskiej (EU-15), USA, Kanada oraz Meksyk. Kraje te charakteryzują się najsłabszą dynamiką zmian, która w zasadzie wskazuje na stabilny poziom konsumpcji wieprzowiny.

Tabela 2. Produkcja i konsumpcja wieprzowiny w wybranych krajach (tys. ton)
 Table 2. Production and consumption of pig meat in selected countries (thous. ton)

Kraj – Country	1999	2000	2001	2002	2003
Produkcja – Production					
Chiny – China	40 056	40 314	41 845	43 266	44 100
EU – UE	18 059	17 585	17 419	17 825	17 850
USA	8 758	8 597	8 691	8 929	8 931
Brazylia – Brasil	1 835	2 010	2 230	2 565	2 600
Kanada – Canada	1 550	1 638	1 729	1 854	1 910
Rosja – Russia	1 490	1 500	1 560	1 630	1 705
Polska – Poland	1 675	1 620	1 550	1 640	1 740
Japonia – Japan	1 277	1 269	1 245	1 236	1 260
Korea Płd. – South Korea	950	1 004	1 077	1 153	1 153
Filipiny – Philippines	973	1 008	1 064	1 095	1 145
Meksyk – Mexico	994	1 035	1 065	1 085	1 100
Pozostałe – Others	4 128	3 806	3 683	3 752	3 710
Świat – World	81 745	81 386	83 158	86 030	87 204
Konsumpcja – Consumption					
Chiny – China	40 024	40 291	41 764	43 101	43 856
UE – EU	16 723	16 169	16 239	16 666	16 940
USA	8 596	8 457	8 388	8 684	8 733
Brazylia – Brazil	2 212	2 228	2 268	2 377	2 380
Kanada – Canada	2 321	2 019	2 119	2 429	2 304
Rosja – Russia	1 727	1 826	1 919	1 975	1 980
Polska – Poland	1 484	1 544	1 487	1 587	1 640
Japonia – Japan	1 131	1 252	1 299	1 349	1 375
Korea Płd. – South Korea	984	1 059	1 159	1 200	1 255
Filipiny – Philippines	997	1 032	1 073	1 116	1 155
Meksyk – Mexico	1 063	1 047	1 081	1 073	1 026
Pozostałe – Other	4 456	4 093	3 988	4 082	4 088
Świat – World	81 718	81 017	82 784	85 639	86 732

Źródło: Livestock and poultry [2003].
 Source: Livestock and poultry [2003].

Światowy handel wieprzowiną

Przedstawionym wyżej tendencjom rozwoju produkcji i konsumpcji wieprzowiny odpowiadają również dość wyraźne przemiany strukturalne w światowym handlu, określone w głównej mierze przez silnie zróżnicowaną dynamikę zmian poziomu importu i eksportu wśród najważniejszych „graczy” na tym rynku.

Z danych przedstawionych w tabeli 3 wynika, że w latach 1999-2003 globalny import wieprzowiny zwiększył się z 3160 do 3584 tys. ton, tj. o 13.6% i był on spowodowany

wany przede wszystkim wzrostem importu przez takie kraje, jak: Japonia (+25,1%), USA (+51,2%), Hong Kong (+29,0%), Australia (+150%) oraz Chiny (+30,2%), a także przez spadek skali importu drugiego co do wielkości importera wieprzowiny – Rosji (–28%). Zróżnicowana dynamika importu nie skutkuje jednak zasadniczymi zmianami w jego strukturze geograficznej. W latach 1999-2003 łączny udział pięciu krajów: Japonii, Rosji, USA, Meksyku, Hong Kongu oraz Korei Południowej w światowym imporcie wieprzowiny został bowiem utrzymany i nadal wynosił około 85%.

Tabela 3. Światowy handel wieprzowiną w latach 1999-2003
Table 3. Pig meat world trade in 1999-2003

Kraj – Country	1999	2000	2001	2002	2003
Import – Import					
Japonia – Japan	919	995	1 068	1 162	1 150
Rosja – Russia	832	520	560	800	600
USA	375	439	431	485	567
Meksyk – Mexico	190	276	294	325	335
Hong Kong	217	247	260	275	280
Korea Płd. – South Korea	156	174	123	155	155
Kanada – Canada	65	68	91	91	77
Australia – Australia	28	45	38	55	70
Chiny – China	43	50	58	60	56
UE – EU	54	54	55	65	60
Tajwan – Taiwan	86	54	14	31	45
Pozostałe – Other	195	200	201	248	196
Świat – World	3 160	3 122	3 193	3 752	3 591
Eksport – Export					
UE – EU	1 390	1 470	1 235	1 194	1 000
Kanada – Canada	554	658	727	863	975
USA	580	584	708	731	762
Brazylia – Brazil	109	163	337	590	620
Chiny – China	75	73	139	225	300
Australia	37	49	66	78	75
Węgry – Hungary	131	143	118	125	90
Meksyk – Mexico	53	59	60	61	60
Polska – Poland	235	160	88	93	120
Czechy – Czech Republic	10	8	14	29	34
Korea Płd. – South Korea	113	30	41	15	14
Pozostałe – Other	23	14	6	4	11
Świat – World	3 310	3 411	3 539	4 008	4 061

Źródło: Livestock and poultry [2003].
Source: Livestock and poultry [2003].

Zarówno z punktu widzenia dynamiki, jak i geograficznego zróżnicowania silniejsze, aniżeli w imporcie, zmiany zaszły w eksporcie wieprzowiny. W rozpatrywanym przedziale czasowym zwiększył się on z 3310 do 4061 tys. ton, tj. o blisko 23%, a jego źródłem było przede wszystkim znaczące zwiększenie eksportu przez takie kraje, jak: Kanada (+76%), USA (+31,4%), Brazylia (+469%), Chiny (+400%) oraz Australia (+103%). Dane zawarte w tabeli 3 wskazują również na malejącą rangę eksportu wieprzowiny z Europy. W latach 1999-2003 największy gracz na tym rynku – Unia Europejska – zmniejszyła bowiem zewnętrzną sprzedaż wieprzowiny o ponad 28%, a Polska oraz Węgry odpowiednio: o 48,8 i 31,3%. Ten stan rzeczy nie pozostał bez wpływu na zmiany struktury geograficznej eksportu, które wyznacza przede wszystkim drastyczne osłabienie hegemonii Europy i ekspansja krajów Ameryki Północnej, Południowej oraz Azji. W analizowanym okresie udział Unii Europejskiej (EU-15) w światowym eksporcie wieprzowiny zmniejszył się bowiem z 42 do 24,6%, natomiast Kanady, USA, Brazylii i Chin – zwiększył łącznie z 39,8 do 60,1%.

Należy podkreślić, że udział w handlu światowym określa jednocześnie poziom konkurencyjności gospodarek poszczególnych państw [Kłosiński 2003]. Sama zaś konkurencyjność poszczególnych krajów, postrzegana w wymiarze stricte ekonomicznym, jest istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój produkcji trzody chlewnej na świecie, a także na metody jej prowadzenia.

Uniwersalnym i często stosowanym do porównań pozycji konkurencyjnej miernikiem są ceny, uzyskiwane za 1 kg żywca (lub mięsa) oraz koszty jego produkcji z uwzględnieniem kosztów pasz (tab. 4). W tym kontekście na znaczeniu zyskują państwa w naturalny sposób predysponowane do rozwijania produkcji trzody. Do roli światowych potentatów urastają takie kraje jak Brazylia, Chiny, USA, które umieją produkować zboża, zapewniając sobie tym samym w znacznym stopniu samowystarczalność w zakresie dostaw głównych surowców paszowych. Ponadto ich niewątpliwym atutem są zasoby ziemi, umożliwiające znaczny rozwój produkcji bez nadmiernej jej koncentracji.

Coraz silniej zaznacza się również presja do osiągnięcia dominacji rynkowej wywołująca masowe dążenie do intensyfikacji produkcji w pierwszej kolejności przez wykorzystanie efektu korzyści skali, w dalszej perspektywie przez ponadnormatywne zwiększanie koncentracji zwierząt. Obserwując wzrost skali produkcji trzody chlewnej, zauważa się stałe dążenie do powiększania rozmiarów przedsiębiorstw tuczu zarówno przemysłowego, jak i fermowego. Działaniom tym towarzyszy przekonanie, że większe przedsięwzięcia produkcyjne wymagają proporcjonalnie mniej nakładów na jednostkę produkcji. W istocie, gdy działalność jest ukierunkowana na jeden rodzaj produkcji (np. żywca trzodowego), skala tej działalności wynika głównie z niepodzielności procesu produkcji związanej z koniecznością ponoszenia przez przedsiębiorstwo określonego minimum nakładów. Są one konieczne do prowadzenia działalności, niezależnie od jej rozmiarów (tzw. koszty stałe), specjalizacji pracy, wynikającej z jej podziału, a także ze specjalizacji technologicznej, która jest niezbędna przy dużych rozmiarach produkcji, a jej opłacalność zależy właśnie od rozmiarów produkcji [Heijman i in. 1997].

Między skalą produkcji a techniką i technologią występują wzajemne sprzężenia. Z jednej strony wzrastająca skala produkcji zapewnia efektywne wprowadzanie nowych technik i technologii, z drugiej natomiast – nowe techniki i technologie wymuszają wzrost skali produkcji. Nowe techniki i technologie pozwalają zmniejszyć koszty wytworzenia jednostki produkcji, jednak pod warunkiem zapewnienia właściwej wielkości skali. Doświadczenia krajów zachodnioeuropejskich wskazują na to, że w minionych

Tabela 4. Konkurencyjność produkcji trzody chlewnej w wybranych krajach świata
 Table 4. The competitiveness of pig production in selected world countries

Kraj Country	Cena/kg Price/kg (USD)	Miejsce w rankingu Place in ranking	Koszty produkcji/kg Production cost/kg (USD)	Koszty pasz Fodder cost (USD/kg)	Miejsce w rankingu Place in ranking
Japonia – Japan	1,97	1	1,71	0,25	23
Tajwan – Taiwan	1,44	2	1,15	0,20	20
Korea Płd. – South Korea	1,39	3	1,38	0,28	21
Meksyk – Mexico	1,35	4	0,99	0,23	14
Wielka Brytania United Kingdom	1,33	5	1,33	0,19	22
Australia – Australia	1,33	6	0,86	0,16	9
Filipiny – Philippines	1,31	7	0,87	0,22	10
Dania – Denmark	1,27	8	0,90	0,16	11
Belgia/Luksemburg Belgium/Luxembourg	1,25	9	1,09	0,17	18
Holandia – The Netherlands	1,25	10	1,09	0,17	17
Niemcy – Germany	1,17	11	1,06	0,15	16
Francja – France	1,12	12	1,04	0,15	15
Włochy – Italy	1,08	13	1,15	0,18	19
Czechy – Czech Republic	1,03	14	0,92	0,16	13
Polska – Poland	0,96	15	0,90	0,20	12
Hiszpania – Spain	0,94	16	0,82	0,19	7
Tajlandia – Thailand	0,91	17	0,72	0,19	4
Chiny – China	0,87	18	0,75	0,16	5
USA	0,86	19	0,84	0,15	8
Kanada – Canada	0,81	20	0,82	0,13	6
Chile	0,73	21	0,63	0,16	3
Brazylia – Brazil	0,61	22	0,56	0,15	2
Argentyna – Argentina	0,57	23	0,48	0,11	1

Źródło: Pig... [2002].

Source: Pig... [2002].

dziesięcioleciach nastąpiły bardzo radykalne zmiany technik i technologii produkcji. Zjawisko takie można zaobserwować również w polskich gospodarstwach rolnych, szczególnie w niektórych nowo powstałych dużych jednostkach, które dysponują nowoczesnymi technikami i technologiami, dostosowanymi do posiadanych zasobów

czynników wytwórczych. Dziś mamy już wiele dowodów na to, że wzrastająca koncentracja produkcji, z zastosowaniem adekwatnych dla niej technik i technologii, może zapewnić rezultaty podobne do tych w przemyśle. Świadczy o tym równie wysoka, a w niektórych krajach nawet wyższa niż w przemyśle wydajność pracy. Korzystne efekty skali mają jednak swoje granice. Coraz częściej pojawiają się bowiem problemy związane ze skalą produkcji. Podkreśla się, że wysoki stopień skoncentrowania produkcji świń zagraża środowisku naturalnemu, ponadto prowadzi do obniżenia zdrowotności zwierząt, a w konsekwencji ludzi. Zauważa się też negatywne zjawiska, wynikające z jednostronnego stosowania zasad ekonomiki skali, a wśród nich degradację środowiska, powodowaną niewłaściwą gospodarką odpadami (gnojowica itp.) oraz pogorszenie sytuacji ekonomicznej gospodarstw tradycyjnych. Te ostatnie, dostosowując się do panujących trendów rynkowych, zwiększają obszar, a w rezultacie również rozmiary produkcji zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego. Niezależnie od ostrzeżeń ekologów zasady ekonomiki skali są wykorzystywane przez liczne korporacje międzynarodowe, zyskujące na znaczeniu wraz z postępującym procesem globalizacji. Proces ten powoduje przesunięcia w strukturze podmiotowej rynku. O ile w gospodarce światowej podmiotami były państwa, o tyle w tworzącej się gospodarce globalnej na znaczeniu zyskują przedsiębiorstwa (często ponadnarodowe).

Globalne spojrzenie na rynki surowców rolnych, w tym na rynek wieprzowiny, wymaga uwzględnienia kilku istotnych czynników o znacznej sile oddziaływania. Przejawy oddziaływania tych sił znajdują swój wyraz społeczny, polityczny i ekonomiczny. Aspekty społeczne rozwoju globalnego rynku znajdują swój wyraz w ujednocnianiu się upodobań konsumpcyjnych. W przypadku omawianego sektora, ich miernikiem może być spożycie mięsa wieprzowego w kg na jedną osobę, ilustrujące poziom popytu na ten gatunek mięsa w różnych regionach świata. Naciski polityczne, a przede wszystkim redukcja barier handlowych i tworzenie się bloków gospodarczych z jednoczesnym ustalaniem norm i standardów jakościowych, określają zasadnicze kierunki rozwoju polityki handlowej poszczególnych państw – producentów wieprzowiny. Natomiast presja światowych rynków finansowych, dynamizujący się handel światowy i wzrost indywidualnych dochodów ludności, a także rozwój techniczno-technologiczny i związana z nim rewolucja informatyczno-komunikacyjna, stanowią aspekt ekonomiczny w wielu krajach, decydujący o kontynuacji lub zaprzestaniu działań produkcyjnych.

Wyrazem oddziaływań wymienionych sił bądź braku takowych oddziaływań może być zagęszczenie pogłowa na 1 km², pozwalające na wnioskowanie o przyjętych systemach produkcji, a przez to o poziomie dostępności oraz praktycznym wykorzystaniu technik i technologii. Nie ulega jednak wątpliwości, że w warunkach liberalizacji handlu światowego o potencjale konkurencyjnym gospodarek przesądzają czynniki ekonomiczne, znajdujące swój wyraz w poziomie kosztów produkcji żywca. Z tego punktu widzenia na znaczeniu zyskują państwa (tab. 5), które posiadają znaczne rezerwy zasobów naturalnych, między innymi przestrzeń pozwalającą na osiągnięcie samowystarczalności paszowej oraz tanią produkcję. O wybranych aspektach oddziaływania tych sił sygnalizują informacje zawarte w tabeli 5. W świetle przedstawionych danych perspektywy krajowego rynku trzody, wprzęgniętego dzisiaj w mechanizmy wspólnego rynku unijnego, nie przedstawiają się zbyt optymistycznie. Generalnie bowiem poza UE żywiec wieprzowy jest produkowany taniej. Oznacza to, że gdy nastąpi dalsza liberalizacja handlu światowego, a tym samym redukcja barier wejścia na rynek UE, unijni producenci trzody staną przed faktem ostrej rywalizacji o charakterze globalnym.

Tabela 5. Potencjał i przewagi komparatywne największych producentów trzody na świecie w 2003 roku

Table 5. Potential and comparative advantage of the biggest pig producers in the world in 2003

Wyszczególnienie Specification	Kraj – Country			
	Chiny – China	USA	UE-15 – EU-15	Brazylia – Brazil
Liczba świń na km ² Number of pig per sq km	47,3	6,10	37,6	4,40
Spożycie mięsa (kg/os./rok) Pig meat consumption (kg/person/year)	33,3	30,0	43,6	12,6
Koszty produkcji (USD/kg żywca) Production cost (USD/kg)	0,90-1,20	0,70-0,80	0,90-1,20	0,50-0,50

Źródło: Anuario Porkworld [2004].

Source: Anuario Porkworld [2004].

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Zaprezentowana analiza światowego rynku mięsa pozwala na wskazanie ogólnych kierunków jego rozwoju, sygnalizując powstawanie nadwyżek jednych i niedoborów innych asortymentów. Wskazuje na przestrzenne zróżnicowanie zjawisk, wynikających z dynamiki rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej określonych regionów świata. Informacje te nabierają szczególnego znaczenia, jeśli rozpatruje się je w kontekście postępującej liberalizacji rynków (zwłaszcza surowcowych) oraz globalizacji światowej gospodarki. Analizowanie krajowego rynku wieprzowiny w tym ujęciu pozwala na oszacowanie potencjału tego rynku oraz jego szans rozwoju, a także sygnalizuje potencjalne kierunki dostosowań, niezbędnych do utrzymania lub zmiany dotychczasowej pozycji, tym bardziej, że z obserwacji dotychczasowych tendencji rozwojowych gospodarki i rolnictwa światowego wynika, że sytuacja zarówno europejskiego, jak i polskiego rolnictwa będzie coraz trudniejsza. Ma to związek z rosnącą konkurencją na światowych rynkach, liberalizacją światowego handlu produktami rolno-żywnościowymi, zmniejszającym się przyrostem naturalnym i zmianami modelu odżywiania się ludności. Wszystko to sprawia, że zaostrzać się będzie walka konkurencyjna zarówno na światowym, jak i europejskim rynku mięsa i jego przetworów.

LITERATURA

Agriculture Statistical Yearbook 2002. 2003. European Commission, Eurostat.

Anuario Porkworld. 2004. Edicao 17. www.porkworld.la.

Hunek T., 1997. O globalny wymiar konkurencyjności rolnictwa polskiego. Post. Nauk Roln. 2, 20.

Heijman W., Krzyżanowska Z., Gędek S., Kowalski Z., 1997. Ekonomia rolnictwa. Zarys teorii. Fundacja Rozwoju SGGW, Warszawa.

Kłosiński K., 2003. Konkurencyjność gospodarek narodowych. *Hand. Wewn.* 4-5.
Livestock and poultry. 2003. *World Markets and Trade*, USDA.
Pig Improvement Company: „PIC: Pig Production Cost Survey”. 2002. PIC Worldwide Survey.
Roczniki Statystyczne Rolnictwa za lata 1996-2002. GUS, Warszawa.
The pig sector. *Agriculture*. 2003. *Trade and the Environment*, OECD.

POLISH PIG SECTOR IN GLOBAL CONTEXT

Summary. This paper presents some aspects of globalization in the world agriculture market, paying attention to the major factors influencing the pig sector. The article contains also an analysis of the changes in the world food sector, particularly the level and dynamics of pork production. The low position of Polish pork production among the producer countries and the competitiveness of big and cheap pork producers from outside Europe were discussed. The research shows that the costs of pork production outside Europe are significantly lower.

Key words: world market globalisation, livestock production, world pig market, polish pig market, market competition

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 3.01.2008

Do cytowania – For citation: Golaś Z., Kozera M., 2008. Polski sektor trzodowy w kontekście globalnym. J. Agribus. Rural Dev. 1(7), 61-71.